

Nové výzvy a potreby globalizovaného sveta vo vzdelávaní Ako odpovedať v škole na niektoré aktuálne témy

Odborno-metodické podujatie pre pedagógov ZŠ a SŠ

Termín: **27. október 2016**

Miesto konania: ŠPÚ, Pluhová 8, Bratislava

Čas: 9:00 – 16:30 hod.

„Školu často chápeme ako miesto, kde sa dieťa naučí to, čo je potrebné vedieť v živote, a to je samozrejme dôležité, ale okrem toho určite chceme, aby naše deti spoznali, že bezpečnejší a spravodlivejší svet majú aj oni vo svojich rukách a že môžu k nemu prispieť – aby sa skôr využíval jazyk, srdce, rozum, nie sila pri riešení jeho problémov.“

Cieľom podujatia je spoločne s pedagógmi zo škôl uvažovať a hľadať odpovede na nejednoduché otázky reflektujúce dynamický charakter súčasného sveta a formulovať možné (najlepšie a včasné) riešenia a prístupy vo výchove a vzdelávaní.

Zámerom je prepájať obsah vzdelávania s aktuálnym svetovým dianím a podporovať skúmanie globálnych tém vo vyučovaní/v školách.

Kľúčové témy: globalizovaný svet (globálna dimenzia vo vzdelávaní), ľudské práva, radikalizácia a extrémizmus, ale i ďalšie.

Prečo globálna dimenzia?

„Na globálny mier potrebujeme globálneho občana, inak to nejde. Potrebujeme spoločný nadhľad a spoločný základ s podobnými hodnotami. V opačnom prípade budeme vystavení katastrofám a nešťastiam“.¹

Žijeme v globalizovanom, navzájom prepojenom svete a týka sa nás aj to, čo je od nás vzdialené na tisícky kilometrov. Vzdelávanie hrá dôležitú rolu pri hľadaní vlastného miesta vo svete a utváraní našej budúcnosti. Globálna dimenzia predstavuje to, čo nás prepája s ostatným svetom – umožňuje žiakom predstavovať si (a uvažovať) ako rôzne by sa budúcnosť mohla vyvíjať, ako by oni mohli ovplyvniť utváranie a udržanie spravodlivejšieho sveta. Žiaci by mali chápať globálne problémy v kontexte s lokálnou, miestnou realitou.

Prečo extrémizmus (radikalizácia)?

Extrémy bývajú v centre pozornosti, zaujímajú ľudí – osobitne mladých. Majú potenciál svojou radikálnou podstatou (napr. kritikou niektorých aspektov verejného života, či politiky) presadiť sa aj v médiách, v súčasnosti zvlášť v sociálnych médiách. Radikalizmus vo forme vyhranenej kritiky môže prerásť do extrémizmu. Pozorujeme, že niektorí mladí ľudia inklinujú k takému vnímaniu sveta a jeho problémov, ktoré sa spája s tragédiami v nedávnej histórii, čo sa prejavuje tým, že sympatizujú alebo sa aj pripájajú k skupinám s radikálnymi prejavmi.

„Extrémizmus vykazuje všeobecné znaky sociálnej patológie v súvislosti s prítomným násilím. V prípade, že sa členovia skupín, ktoré môžu byť v prvotných štádiách označené ako „subkultúry“ prejavujú agresívne a násilne, stávajú sa hrozbou pre spoločnosť.“²

Členmi extrémistických skupín sa môžu stať aj mladí ľudia, ktorých primárne nemotivuje ideológia, ale iné výhody členstva v skupine, napr. skupina im poskytuje identitu, komunitu, ochranu, vzrušenie – bežné sociálne a psychologické potreby, ktoré si mladí nevedia

¹ Globálne občianstvo: Návrh vzdelávacích cieľov a kľúčových tém podľa stupňa vzdelávania, UNESCO, 2015

² Konceptcia boja proti extrémizmu na roky 2015 - 2019

uspokojiť v bežnom prostredí. V literatúre³ sa uvádzajú štyri základné typy ľudí, ktorí sa stávajú členmi extrémistických organizácií. Tieto štyri typy pochádzajú z rozdielnych sociálnych pomerov, ich motivácia k členstvu v skupine je rozdielna, hrajú v skupine rozdielnu rolu a z rozdielnych dôvodov neskôr skupinu opúšťajú:

1. Ideologickí aktivisti

Iba malé percento mladých sa na začiatku zapojí do extrémistickej skupiny z politických alebo ideologických dôvodov, u väčšiny sa tieto (radikálne alebo extrémistické) názory vyvinú až postupne, ako dôsledok členstva v skupine. Toto malé percento tvoria častokrát nadaní a idealistickí mladí ľudia, ktorí by mohli uspieť v rôznych sociálnych oblastiach, no vybrali si oblasť extrémizmu. Môže to byť spôsobené ich všeobecným pocitom odcudzenia od „mainstreamovej“ politickej kultúry.

2. Spoločníci

Spoločníkov do členstva v skupine ťahá primárne túžba po priateľstve a ochrane, túžba niekam patriť. Ľahko sa dajú prehovoriť na účasť na extrémistických a násilných aktivitách v dôsledku ich potreby uznania a prijatia. Ich názory a správanie sa postupne radikalizuje ako dôsledok členstva v skupine.

3. Dobrodruhovia

Dobrodruhovia sa zapájajú do extrémizmu primárne kvôli túžbe zažiť vzrušenie a akciu. Priťahuje ich násilie, zbrane, uniformy, bitky, maskulínne ideály a rola hrdinu.

4. Sociálne frustrovaní

Sociálne frustrovaní mladí častokrát pochádzajú z problematického rodinného prostredia a môžu mať za sebou rôzne traumatické zážitky, siahajúce až po diskrimináciu či sociálnu marginalizáciu. Majú nízku úroveň vzdelania a ťažko si hľadajú zamestnanie. Sú iba nepatrne ideologicky orientovaní, no nesú si v sebe veľa hnevu a agresie, ktorá sa môže jednoducho nasmerovať smerom k „nepriateľovi“ a takto si môžu nájsť rolu, v ktorej získajú uznanie.

V tomto kontexte by sme mohli extrémizmus voľne charakterizovať ako „skupinovú nenávisť“, ako sociálnu drogu, ktorou si v mnohých prípadoch niektorí mladí ľudia kompenzujú (riešia) svoje (rôzne) mentálne alebo sociálne problémy. Predmetom nenávisťi pritom môže byť takmer hocičo. V zásade v tomto ohľade platí, že extrémistom je v človek, ktorý má nejaký (svoj) problém a tento ho vedie, či motivuje k „nenávisťnému“ správaniu alebo konaniu (v angličtine sa používa pojem hate crime). Táto skutočnosť by sa mala stať východiskom pre prevenciu nenávisťného správania a konania (či deradikalizáciu) vo výchovno-vzdelávacom procese v škole.

Prečo ľudské práva?

Radikalizmus, či extrémizmus úzko súvisí s pochopením významu ľudských práv. „Dnešné spoločnosti a predovšetkým ich mladí ľudia sa stále viac stretávajú s problémami sociálneho vylúčenia, s náboženskými, etnickými a národnostnými rozdielmi a s výhodami a nevýhodami rastúcej globalizácie. Výchova k ľudským právam pomáha jednotlivcom nachádzať spôsoby ako je možné tieto problémy pozitívne riešiť a poskytuje orientáciu v spleti rôznorodých predstáv, presvedčení, hodnôt a postojov v modernej multikultúrnej spoločnosti. Ľudské práva ovplyvňujú náš život po všetkých stránkach. Ich porušovanie je zdrojom každého problému súčasného sveta: násillia, chudoby, ekonomickej nerovnosti a bezprávia, nehovoriac o vojnách a násilných konfliktoch, ktoré ničia planétu. Dnes sa dokonca hovorí o tretej generácii práv, ktoré berú do úvahy univerzálne práva a otázky týkajúce sa budúcich generácií ľudstva. Realizácia týchto práv presahuje hranice štátu, regiónov či kontinentov, predpokladá zmenu hodnotových priorít.

Ľudské práva nie sú mladým ľuďom ľahostajné, čo vyplýva z početných výskumov v EÚ. Skúsenosti z celého sveta ukazujú, že mladí ľudia sa venujú politickým otázkam a energicky sa zasadujú za ich riešenie vtedy, keď majú možnosť prebrať spoluzodpovednosť za to, čo

³ Tom Olsen in: Extrémizmus a radikalizmus mládeže, škandinávske skúsenosti, projekt Spoločne za toleranciu

robia a akým spôsobom sa učia a ak sa im tieto otázky predostrú vhodným a zaujímavým spôsobom. Ako pedagógovia musíme ich energiu využiť. Je potrebné si však uvedomiť, že poznanie (problematiky ľudských práv) ešte automaticky neznamená ich rešpektovanie a bez rešpektovania bude vždy dochádzať aj k porušovaniu. Kultúra ľudských práv je sieťou do seba zapadajúcich postojov, presvedčení, spôsobov správania, noriem a predpisov. Ich pochopenie môže poskytnúť oporné body, od ktorých sa môže pedagóg odraziť v svoje práci so žiakmi.

Jadrom výchovy k ľudským právam je rozvíjanie kritického myslenia, schopnosti zvládnuť konflikt a vedieť konať. Mladí ľudia by mali mať možnosť priamo meniť svet okolo seba. Výchovu k ľudským právam by sme mali chápať ako každodennú prax, ktorá by mala byť založená na zážitkovom (skúsenostnom) učení a učení sa prostredníctvom činnosti⁴.

Na uvedené témy, ktoré sme Vám priblížili ako „spojené nádoby“ budeme spoločne hľadať odpovede a ponúkať námety ako pristupovať k ich riešeniu v škole prostredníctvom nasledujúceho programu:

1. Príliš radikálny? Vývinovo-psychologický pohľad na proces stávania sa dospelým, význam sociálneho a osobnostného rozvoja v škole: Mgr. Lenka Sokolová, PhD., Mgr. Miroslava Lemešová, PhD., PdF UK

Praktická časť: Rozvíjanie sociálnych zručností a emocionálnej inteligencie, s dôrazom na prevenciu a zvládanie negatívnych emócií a konfliktu.

2. Ako na to, čo sa osvedčilo pri práci so žiakmi: PhDr. Ľubica Biziková, ŠPÚ

Praktická časť: Námety a aktivity k reflexii súčasných potrieb a výziev sveta v školskej triede; overené zdroje pre začleňovanie globálnych tém do vzdelávania v škole.

3. Hodnotová výchova v školách v kontexte Dohovoru o právach dieťaťa: PhDr. Dáša Vargová, CSc., ŠPÚ

Praktická časť: Príklady tvorivých prístupov vo výchove a vzdelávaní v oblasti ľudských práv a práv dieťaťa – orientácia na formovanie dobra v nás.

4. Výchova k hodnotám národného a svetového kultúrneho a historického dedičstva: PhDr. Anna Bocková, PhD., ŠPÚ a PdF UK

Praktická časť: Podnety pre vnímanie hodnôt a odkazov minulosti pri vyučovaní dejepisu.

5. Vzdelávanie v globálnych súvislostiach je šanca na zmenu: RNDr. Mária Nogová, PhD., ŠPÚ

Praktická časť: Nachádzanie globálnych súvislostí vo vzdelávacích témach geografie.

6. Ako sme pristúpili k citlivej téme migrácie v našej škole: PhDr. Ľubomír Jaško, Gymnázium Antona Bernoláka v Námestove

⁴ Zdroj: Kompas. Manuál výchovy a vzdelávanie mládeže k ľudským právam, Rada EÚ, 2008, upravené